

Öz

1927 yılında Fındıklı Çifte Saraylar yapılarından Cemile Sultan Sarayına yerleşen Güzel Sanatlar Akademisi, binaları ve çevreyi bir sanat akademisinin ihtiyaçları ve kimliği doğrultusunda değiştirme çabasına girişti. İlk birkaç yılı alan bu dönemde, sarayın daha önceki misafiri Osmanlı Meclisinin kullanımı için eklediği bazı yapılar kaldırıldı, iç mekân düzenlemelerinde değişiklik yapıldı. Kuruluşundan kısa süre sonra eğitim mekanları ile ilgili sorunlar yaşayan ve yerleşik bir eğitim düzeni kuramayan kurum için Fındıklı Çifte Sarayları aynı zamanda yeniden yapılanma için bir fırsat yaratmıştı. Bu yazı, 1927 yılında bu yapılara yerleşme çabası içindeki kurumun bahçeye bir ek yapı olarak yaptığı Vedat Tek 'Ek Atölyeler Binası' ile başlayan ve sonrasında aynı yer'i dönemin ruhuna bağlı olarak yeniden kullanan yapılardan ve tabi mimarlardan bahsetmeye çalışıyor. Yerin tanıklığında Akademinin değişen çehresini anlamaya, hatırlamaya çalışan yaklaşık 95 yıllık hikâyenin, 1927-1983 yılları arasındaki dönemde inşa edilen, bazen eğitimi ve öğrenciyi kimi zaman otoriteyi temsil eden bu yapılar, ülkenin, kent ve Akademinin çalkantılı dönemlerinin bir göstergesi olarak yaşama katılıyorlar.

Abstract

In 1927, the Academy of Fine Arts, which settled in the Cemile Sultan Palace from the Fındıklı Double Palace structures, attempted to change the buildings and environment in accordance with the needs and identity of an art academy. During this period, which took the first few years, some of the structures that the palace had added for the use of its previous guest, the Ottoman Parliament, were removed and changes were made to the interior arrangements. For the institution, which soon after its establishment had problems with educational venues and was unable to establish a built-in educational order, moved to the Fındıklı Double Palace also created an opportunity for reforming. This article tries to explain about the building that started with the Vedat Tek "Studio's Building" built as an annex to the garden by the institution that was trying to settle in these buildings in 1927 and then about the buildings that reused the same place depending on the spirit of the period, as well as the architects. The story of nearly ninety years which tries to understand and remember the changing face of the Academy in the testimony of the place, the buildings built in the said fifty-year period between 1930-1980 and represent sometimes education and student, also sometimes the authority, participate in life as a demonstration of the turbulent times of the country, city and the Academy.

Anahtar Kelimeler: Fındıklı Çifte Sarayları, Sanayi-i Nefise Mektebi, Güzel Sanatlar Akademisi, Vedat Tek, Utarit İzgi, Muhlis Türkmen, Sedat H. Eldem, Muammer Onat, mimari tasarım, yer.

Keywords: Fındıklı Palaces, Royal Academy

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

1 Yer 4 Mimar 3 Yapı

Yer'in Tanıklığında Akademi Tarihi Üzerine Kısa Notlar

Nezh R. Aysel

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Bölümü

Başvuru tarihi/Received: 20.10.2020, Kabul tarihi/Final Acceptance: 21.11.2020

Yazının öznesi olan **yer**, Güzel Sanatlar Akademisi bahçesinde Cemile Sultan Sarayının girişine göre hemen solda kalan saray parselinin köşesi. Eğer öncesini bir kenara bırakırsak, Güzel Sanatlar Akademisi Cemile Sultan Sarayına taşındıktan sonra gelişen ihtiyaçlarına bağlı olarak farklı zamanlarda *bina/lar* inşa edilmiş bir alan. Bu küçük yer için tasarlanmış, üçü inşa edilmiş bir diğeri ise tasarı olarak kalmış olan dört proje var, her biri Akademinin *mimar muallim*'leri olan Vedat Tek, Muammer Onat / Utarit İzgi, Muhlis Türkmen ve Sedat H. Eldem. Bu projelerden eş zamanlı olan iki projeden yalnız biri uygulandığı için yazı **4 mimar** ve projeleri ile burada inşa edilmiş olan **3 yapı** *Ek Atölyeler Binası*, *Öğrenci Kantini Binası* ve *İdare Bloğu* üzerinden yer, zaman ve mimarlık ilişkisini aktarmayı ve farklı raflarda duran bilgileri yerin varlığında bütünleştirmeyi amaçlıyor.

Yer

Saray Dönemi: Kuruluş

Fındıklı Çifte Saraylarının inşa edildiği alanda daha önce Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından yaptırılan Emnabad Sarayı bulunmaktadır. Bina, Paşanın eşi Fatma Sultandan alınarak Hazineye devredilmiş (1730) ve Sultan Abdülmecid devrinde yıkılmıştır. Bu yıkım sonrasında parselin sınırındaki birkaç küçük yapı varlığını sürdürmüştür. Bu yapılar; Arap

Ahmet Paşa Türbesi (1575), Perizat Hatun Mescidi ve Tekkesi, çeşme ve hazire ile birlikte Arap Ahmet Paşa Kütüphanesinden oluşan küçük bir külliye görünümündedir. (Tanman, 1993) Çifte Saray ile yol arasında yer alan yapılar bir sınır duvarı ile saray parselinden ayrılır. Çifte Saraylar bu alanda, birbirinin eşi iki büyük Harem Yalısı ve onların bir diğeri uzak uçlarında yer alan Selamlık Köşklerinden ve aralarında yer alan harem ve selamlık bahçeleri bütününden oluşan bir yapı dizisi olarak 1860 yılında eklenir.¹ Bu dönemde parselin yol tarafındaki sınırında, harita ve fotoğraflarda görülen, saray hiyerarşisi ve işleyişini destekleyen hizmet yapılarının da bulunması olması muhtemeldir (Resim 1, 2).

Meclis Dönemi: Ek Yapılar ve Mekân Değişiklikleri

Cemile Sultan Sarayı, Çırağan Sarayı yangını sonrasında 1913 yılından Osmanlı Meclisinin son toplantısı olan 12 Ocak 1920'ye dek Meclis-i Meb'usan toplantılarına ev sahipliği yapmıştır.² Osmanlı Meclisinin, kullanımına uygun olmayan Cemile Sultan Sarayına taşınması, Meb'usan Meclisi ve Âyan Meclisi³ salonları için iç mekânda bir yenileme gerektirirken, aynı zamanda sarayın bahçesinde yer alan yapıların farklı amaçlar için kullanılmasını ve beraberinde Meclisin işlemesi için gerekli

mekanları içeren yeni yapıların eklenmesini gerektirir. Bu dönemde, Âyan Meclisi üyelerinin girişi için Zevki Hatun Sıbyan Mektebi ile saray döneminde muhtemelen Teşrifat Binası olarak kullanılan yapının yanındaki kapı kullanılır. Böylelikle Teşrifat Binası da Meclis üyeleri için ana bina dışında bir ek mekân olarak kullanılmış olmalıdır. Bu binanın hemen yanına, bahçenin Fındıklı yönüne bir dizi yapı eklenir. Eklenen yapılar Posta ve Telgraf Odası, Ashab-i Masalih⁴ Odaları ile birlikte, Polis, Jandarma ve Asker Odaları ve İtfaiye dairesini içermektedir.

Sarayın, harem binası giriş sofası aksında yer alan, temsil nitelikli bahçe kapısı Meb'usan Meclisi üyelerinin girişi olarak ayrılmıştır. Meclis saraya yerleşirken, binanın düzenlenmesi ve salonların bina içindeki konumlarından, Çırağan Sarayındaki yerleşim düzenine benzer bir yaklaşımın kabul gördüğü anlaşılmaktadır (Cezar, 1991: 353). Girişin solunda, Hatuniye Mescidine sırtını yaslayan ve girişi kontrol eden küçük bir karakol (güvenlik) binasının yer aldığı anlaşılmaktadır. Karakol binasının yanında bulunan ve cephesi bahçeye dönük dar uzun yapı, yine bu dönem-

de Yemek Salonu olarak eklenmiş olmalıdır. Bu az katlı ve destek amaçlı yapılar dizisi, yemek salonunun yanına eklenen büfe, mutfak, depo ve su deposu... gibi yapılar ile tamamlanır. Böylelikle Meclisin gerektirdiği bazı servis ekleri bahçe içinde çözümlenmiştir. Alanın Meclis dönemine ait yerleşim krokilerinden eski kütüphane binasının (Arap Ahmet Paşa Kütüphanesi) Evrak-ı Hıfza Mahsus, yani korunması gereken evrak için bir Arşiv yapısı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Yine Meclis dönemi krokisinden, Âyan Meclisinin sarayın Karaköy yönünde yer alan baş sofabı kullandığı, Meb'usan Meclisinin ise sarayın üst kat orta sofasını kullandığı anlaşılmaktadır. Bu dönemde Selamlık Köşkü Meb'usan Dairesi ilave kısmı olarak kullanılmıştır. Selamlık Köşkü ile saray binası arasında yer alan bahçeye inşa edilen ek yapının ise meclis kullanımı döneminde yapılmış olması olasılığı oldukça yüksektir⁵ (Resim 1, 2).

Güzel Sanatlar Akademisi: Eğitim Dönemi, Ayıklanma

Cumhuriyet dönemi ile birlikte işlevini yitiren Osmanlı Devleti'nin bazı yapılarının (özellikle Hanedana ait saraylar ile bazı

of Fine Arts, Academy of Fine Arts, Vedat Tek, Utarit İzgi, Muhlis Türkmen, Sedad H. Eldem, Muammer Onat, design, place.

Resim: 1

Pervititch no.31 (Kasım, 1926) Sanayi-i Nefise Mektebi Fındıklı Çifte Sarayına taşınmadan hemen önceki durumu göstermesi açısından önemlidir. [Jacques Pervititch sigorta haritalarında İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000]

- 1 Tarih konusunda, İstanbul Ansiklopedisi yer alan "Çifte Saraylar" maddesinde, yapıma 1856 yılında başlanarak 1859 yılında tamamlandığını belirtmektedir. Tuğlacı, "Osmanlı Mimarlığında Batılılaşma Dönemi ve Balyan Ailesi" kitabında 1855 tarihini vermektedir. Türkmen ise MSÜ binalarının geçirdiği dönemsel değişiklikleri ele aldığı yazısı "Tasarım ve Kenarda Kalan Düşünceler" de 1860 tarihini vermektedir.
- 2 Meclisin Ayasofyadaki binasının yetersiz olması ve daha görkemli bir yapıya taşınması yönünde ağır basan görüşler neticesinde, Meclis 15 Kasım 1909'da Çırağan Sarayına taşınır. Sarayın Ortaköy yönündeki dairesi Meb'usan Meclisine, Beşiktaş yönündeki dairesi ise Ayan Meclisine verilir. Ne yazık ki 19 Ocak 1910'da çıkan bir yangın meclisin yerleştiği Çırağan sarayını içindeki değerli eşyalarla birlikte uzun bir süre tarih alanından silecektir. Çırağan yangını sonrasında, benzer konumdaki Fındıklı Cemile Sultan Sarayını hükümet adına satın alınarak meclisin yerleşmesine müsait hale getirilecektir. [Cezar, 1991, 349-353]

Resim: 2

Alman Mavilerinde (1913) Cemile Sultan Sarayı ve Bahçesindeki yapılar. Sonradan gelişen değişiklikler kırmızı ile ayrıca üzerine işlenmiştir. Bu haritada Ek Atölyeler Binası ve Taut Atölyesi'nin haritaya eklendiği, Heykel Atölyesi olarak kullanılan Selamlık Bahçesindeki müstemilatta, Teşrifat Binası, Arşiv Binası (Arap Ahmet Paşa Kütüphanesi) ve bahçe duvarında bölgesel olarak ölçü ve istikamet düzeltmeleri yapıldığı dikkati çeker. [İBB Atatürk Kütüphanesi Haritalar Arşivi, Memalik-i Osmaniyye Şehir Dahili İnşaatı Alman Sendikası, 1913, 1k.1 / Alman Mavileri Osmanlıca kopyası]

kışla ve yönetim binaları...) eğitim amaçlı kullanılmak üzere Maarif Vekâletine devredilmesi sonucunda, Cemile Sultan Sarayı o zamanki adıyla Sanayi-î Nefise Mektebinin kullanımına tahsis edilir. 1926 yılında binayı devralan okul, kendinden önce Meclis döneminde yapılan değişiklikler dışında, saray binası ve çevresinin bir sanat okulu olarak kullanılabilmesi amacıyla dönemin sınırlı koşulları içinde gerekli görülen düzenlemeleri yapmış ve Cemile Sultan Sarayı, mekânlarında hanedan döneminin görkemi ile birlikte meclis döneminin sosyal ve politik tarihine ait izleri taşıyan bir eğitim binasına dönüşmüştür (Aysel, 2012: 13 ve Arseven, 1975: 29).

Akademnin 1882 yılında kuruluşundan kısa bir süre sonra gelişmesine paralel olarak, giderek artan mekân ihtiyaçlarını uzun süre karşılayamamış olması ve bir süre yersiz yurtsuz kalması sonrasında Cemile Sultan Sarayının tahsisi kurumun yerleşik bir düzen kurabilmesi ve gelişimi açısından son derece önemlidir.⁶ Akademnin 1940 yılı tanıtım kitapçığının girişinde bu konuya önemle dikkat çekilir:

'Tabiatile Cumhuriyet Hükümeti bu mühim müesseseyi bu şekilde bırakamazdı, onu idare edenler, güzel san'atların bir milletin hayatındaki ehemmiyetli mevkiini biliyor-

lar ve memleketi sokmak istedikleri büyük medeniyet yolunda zevkin nasıl büyük bir amil olduğunu takdir ediyorlardı. Binaenaleyh, 1926 senesinde hükümet bu müessese ile yakından alakadar oldu. Ve ona evvela, bina olarak, İstanbul'un en güzel saraylarından birini, Fındıklı'daki Meb'usan dairesini tahsis etti. Mektep, burada muhtelif şubelerin sınıf ve atölyeleri ile, kütüphane ve konferans salonları ile en rahat ve faydalı şekilde yerleşebildi. Sonra yavaş yavaş mevcut teşkilat genişletildi...' (Anonim, 1940)

Akademnin Fındıklı Sarayına yerleşmesi gelişme döneminin başlangıcını temsil eder. Bu gelişme yalnızca mekân olanaklarının artması ile sınırlı değildir; eğitim reformunun bir parçası olarak yabancı hocaların eğitimde rol alması, eğitimde yapılan yeniden yapılanma çabaları ve yeni kurulan bölümler ile Akademnin bir bütün olarak batı akademileri seviyesine eriştiği en verimli dönemi olarak değerlendirilebilir⁷ (Eldem ve Handan, 1954: 8).

Akademnin yerleşimi ile birlikte, Meclis dönemine ait krokide yemekhane olarak kullanıldığı bilinen binanın işlevini sürdürmeye devam ettiği ve Akademi tarafından yemek salonu olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Benzer şekilde işlevini kısmen

- 3 Meclis-i Ayan, Osmanlı İmparatorluğunun 1877 ve 1908 Meşrutiyetinde iki meclisten, üyeleri hükümetçe seçilene [Özön, 1965:46]
- 4 Hükümet dairelerinde işleri olan kimseler için bekleme oda ya da salonu. [Özön, 1965:36-37]
- 5 Bu mekânın daha sonra Hayati Görkey tarafından kullanılan yüksek tavanlı Akademi Ahşap Atölyesi olması ihtimali yüksektir.
- 6 Kuruluş döneminde Arkeoloji Müzesi bahçesine Çinili Köşkün hemen yanına kendisi için inşa edilen bina, kısa sürede yetersiz kalmış, kuruluşundan on sene sonra (1892-93) iki atölye eklenerek büyütülmüştür. Ancak eğitimin gelişimi gibi müzenin de gelişmesi, eski eserlerin artması neticesinde yeni mekânlara duyulan ihtiyaç, mektebin kendisi için yapılan ilk binasından çıkartılmasına neden olmuştur. 1926 yılında Cemile Sultan Sarayına yerleşene dek okul birkaç kez yer değiştirmiş ve kalıcı bir düzen oluşturamamıştır. (Arseven, 1975: 29)
- 7 Eldem ve Handan Akademnin yükseliş devri olarak 1927 ile 1948 yangını arasındaki döneme dikkat çeker. [Eldem ve Handan, 1954, 8] Yangın kuşkusuz, Akademi tarihinde önemli bir kırılma noktası olacaktır.

Resim: 3

Muhtemelen Ek Atölyeler Binası üst katından Güzel Sanatlar Akademisi Bahçesine bakış [MSGÜ Fotoğraf Atölyesi Arşivi]. Bahçede yeşil set olarak görülen alandaki Meclis dönemindeki tüm yapılar temizlenmiş, yalnızca eğitime destek verebilecek nitelikte olan yapılar, küçük değişikliklerle kullanılmaya devam edilmiştir. [Fırat, 2008, 39]

sürdüren bir diğer bina da Meclis döneminde Arşiv Binası olarak kullanılan iki katlı Arap Ahmet Paşa Kütüphanesi yapısıdır. İlk dönemde Seramik Şubesi tarafından kullanılan bina (Ünsal, 1969:50), Akademi yangını (1948) sonrasında eski kullanımına uygun olarak, yeni bina içinde hazırlanan kitaplık⁸ bitene dek bir süre kütüphane olarak kullanılmıştır. Dönem haritaları ve Akademi bahçesini gösteren 1930'lu yıllara ait fotoğraflardan anlaşıldığı üzere, saray binasının kara tarafında çoğunluğu Meclis döneminde inşa edilmiş olan ve Akademinin eğitim amaçlı kullanımına uygun olmayan İtfaiye Binası, Asker Odaları, büfe, depo vb gibi destek ve hizmet yapıları yıkılmış, Zevki Kadın Sıbyan Mektebi yanındaki girişte yer alan Teşrifat Binası (kabul Köşkü), kuzey cephesi pencere yüzeyleri büyütülerek atölye olarak kullanılmak üzere hazırlanmıştır (Resim 3). Mevcut yapıların değerlendirilmesi sonrasında parselde açılan alanlara zaman içinde gelişen ihtiyaçlara bağlı olarak atölye binalar yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu yazının konusu olan yer ise, Sanayi-i Nefise Mektebinin saray binasını kullanıma başlaması ile özellikle atölye mekânı ihtiyacını karşılayacak bir gelişme alanı

olarak görülecek ve binanın okula tahsisinin hemen ardından yer'e ilk projenin uygulanması konusu gündeme gelecektir.

Mimar 1 Vedat Tek

Yapı 1 Ek Atölyeler Binası

Sanayi-i Nefise Mektebi Alisi'nin ilk Türk mimarlık öğretmeni olan *Vedat Tek*, 1899'da *Mimarlık Tarihi Öğretmeni* olarak görev yapmaya başlamıştır. 1915 yılında I. Dünya Savaşı koşullarının etkisiyle Mongeri'nin Atölye Hocalığı görevine ve işine son verilmesi ile Mimari Atölyesi Sorumluluğu Vedat Bey'e devredilir.⁹ Tek'in, Güzel Sanatlar Akademisindeki Atölye öğretmenliği görevi; Ernst A. Egli tarafından gerçekleştirilen, Mimarlık Eğitimi Reformu neticesinde, G. Mongeri'nin verdiği '*Greko-Romen Mimari*' ve kendisinin sürdürdüğü '*Türk Mimari*' Atölyelerinin kapatılması sonucunda istifa ettiği 1930 yılına dek sürer. *Ek Atölyeler Binası*, Vedat Tek'in Güzel Sanatlar Akademisi için projelendirdiği inşa edilen tek binadır.

Başbakanlık Devlet Arşivlerinde '*Sanayi-i Nefise Akademisi olarak kullanılacak olan Fındıklı Sarayı*'ndaki atölyeler inşaatının ihalesi' (Anonim, 1927) başlıklı 16 sayfalık dosyada yer alan kroki ve belgelerden,

8 Utarit İzgi tarafından tasarlanan ve uygulanan Kitaplık Salonu, günümüzde Senato, Genel Sekreterlik ve Yayın Odasını içeren odalar dizisi ile herbirine duyarlı bir yaklaşımla eklenen asma katlar ve raf sisteminden oluşmaktadır.

9 Mustafa Cezar 'Türkiye'de Milli Mimari Akımının ortaya koyucu, sorumlu ve uygulayıcılarından Vedat Bey 1899'da Akademi'de görev almakla beraber onun hocalığı da Atölye öğretmenliği değildir. Philippe Bello 1902'de Vallauri'ye yardımcı sıfatıyla proje atölyesine girmeye başlamış, fakat Vedat Bey yine Mimarlık Tarihi okutmayı sürdürmüştür.' yorumu ile Sanayi-i Nefise Mektebinde Atölye Öğretmenliği konusuna dikkat çekerek devamla, Philippe Bello'nun mimarlık formasyonunun Vedat Bey kadar sağlam olmadığını ekler. Benzer şekilde, Kemalettin Bey'in de Mimarlık Nazariyatı isimli bir ders vermekte olduğunu (1911'den itibaren), Osman Hamdi Bey ve sonrasında Halil Ethem Bey'in Atölye öğretmenliği konusunda yabancı hocaları yeğ tuttuklarını görüşüne ekler. Mimarlık Atölyesinin sorumluluğunun Vedat Bey'e verilmesi, Mongeri'nin I. Dünya Savaşında İtalya ile savaş halinde olmamız nedeniyle görevine son verilmesi ile (belki de zorunlu olarak) gerçekleştirildiğini aktarır. Mongeri, savaş sonrası görevine dönmüştür. [Cezar, 1983, 19]

Resim: 4

(a, b) Ek Atölyeler Binası, giriş katında Heykel Atölyesi [solda] ve ilk katında yer alan Resim Atölyesi [sağda] [Fırat, 2008, 57 ve 59]

Sanayi-i Nefise Mektebi için bu alanda yapılan ilk binanın kurumun hocası M. Vedat Tek tarafından projelendirildiği açıkça anlaşılmaktadır (Aysel, 2014c ve Becker, 2013: 154). Arşivdeki dosya adında kullanılan gelecek zaman ifadesi, okulun Cemile Sultan Sarayına taşınmadan önce bazı düzenlemeler yapmaya başladığına işaret eder. Muhtemelen parsel üzerindeki ilk ayıklamalar ve iç mekânda yapılan düzenlemeler bu hazırlık döneminde yapılmış olmalıdır.

Vedad Tek'in, üstlendiği vazife ise yeni yerinde gelişmekte olan Akademi için Heykel, Resim ve Dekoratif Sanatlar Bölümlerinin kullanımı için çağdaş bir atölye binası yapılmasıdır. Atölye Binası, Akademi için tarihi saray yapısı içinde kolaylıkla elde edilemeyecek ölçü ve niteliklere sahip çağdaş bir sanat atölyesi kurulabilmesi için fırsat oluştururken aynı zamanda Akademinin modernleşmesini temsil edecektir. Sonraki yıllarda, Atölyelerin iç mekanlarına ait fotoğraflara, Akademi tanıtım kitapçıklarında yer verilmiş olması, binanın uzun bir süre Resim ve Heykel Atölyeleri için

mevcut bina içinde yer alan atölyelere göre daha çağdaş olarak kabul gördüğünün ifadesidir (Resim 4a-b). Vedat Tek monografilerinde, yapılar listesinde adı geçmeyen Ek Atölyeler Binası, Hatuniye Mescidi ile Cemile Sultan Sarayı arasında, dar cephesi denize dolayısıyla yola dik konumda, kuzey cephesi geniş aydınlık yüzeyler elde etmek üzere kademeli olarak tasarlanmış ve inşa edilmiştir. Bu dönemde okulun, saray yapısının cephelerinde üçlü pencere gruplarını birleştirilerek atölye eğitimi için aydınlık yüzeyleri artırmış olduğunu da eklemek gerekir (Resim 5).

1926 tarihli Pervitiç haritasında atölye binasının inşa edildiği yerde iki katlı bir yapının varlığı dikkat çekmektedir (Resim 1). Vedat Tek tarafından hazırlanan keşifte, bu alanda bulunan ve yıkılması planlanan iki katlı bina ve arşiv binasının malzemesinin de imkân dahilinde devşirilerek kullanılacağı notu yer almaktadır.

'...Umumi haritada kırmızı renkli tefrik edilmiş bulunan iki daire ile evrak mahzeni binasının ve yeni bina isti 'mal

Resim: 5

[Resim:5] Ek Atölyeler Binasının Fındıklı Cemile Sultan Sarayı ile ilişkisi, genel görünüm [MSGÜ Restorasyon Anabilim Dalı Arşivi].

Resim: 6

(a, b) Selamlık Bahçesinden binanın genel görünümü. [MSGÜ Fotoğraf Atölyesi Arşivi] Yapının sıvasız fotoğrafında beden duvarlarındaki, devşirme malzeme kullanımından kaynaklanan taş, tuğla ve beton karma teknik açıkça izlenir.

*edilecek malzeme tefrik edildikten sonra
..... ve yeni mahalline nakli...*

Keşif dosyasında bahsedilen iki katlı binalar, yemek salonunun hemen yanında yer alan büfe, mutfak vb. kullanımındaki servis yapıları olmalıdır. Vedat Tek'in dosyada, ayrıca evrak mahzeni olarak not düştüğü yapı ise Meclis döneminde Arşiv olarak kullanılan Arap Ahmet Paşa Kütüphanesidir. Ancak Vedat Tek'in yıkılacak ve malzemesi yeniden kullanılacak binalar arasında saydığı yapı, muhtemelen proje dosyasından da anlaşıldığı üzere ekonomik nedenler ile yıkılmayacak ve Ek Atölyeler Binası diğer yapılardan açılan boşluğa yerleşecektir. Binanın Vedat Tek'in önerisine bağlı olarak yıkılmamış olmasının, yapılacak olan atölye binasının konumunu etkilemiş muhtemeldir. Ne yazık ki dosyada adı geçen harita ile atölye binasının yerleşim planına ait bir belgenin bulunmaması, bu sorunun doğru cevabına erişmemizi güçleştirir. Ayrıca, ilk yerleşim düzeninde Seramik Bölümünün buraya yerleşmiş olması, eski kütüphane binasının eğitim amaçlı kullanılmak üzere muhafaza edildiğini dolayısıyla yıkımın gereksiz olabileceği düşüncesini güçlendirmektedir. Ek atölyeler binasında, döneminin inşa koşulları ve malzeme temin sorunlarına bağlı olarak betonarme ve yağma yapıp sistemi karma olarak kullanılmıştır. Binanın arşivde yer alan plan çizimleri ile sıvasız fotoğraflarından, saray bahçesine bakan geniş cephesi ile iki dar cephenin zemin katta yaklaşık 35cm kalınlığında dolu tuğla duvar ile kurulduğu, atölye mekânı ve kuzey cephesinin, gerektiğinde birleştirilebilir nitelikte simetrik yapıda iki atölye oluşturma amacıyla, betonarme karkas ola-

rak inşa edildiği anlaşılmaktadır. Üç katlı binanın her katı kuzey cephesinde geri çekilerek, ışıklıklar vasıtasıyla kademeli olarak daraltılmıştır. Böylelikle atölyelerin derinlikleri her katta biraz daha azaltılarak, cepheden tavana dönen geniş ışık yüzeyleri elde edilmiştir. Yapının giriş katı Heykel Atölyesi, ikinci katı Resim Atölyesi olarak son katı ise Dekoratif Sanatlar Atölyesi olarak planlanmıştır (Resim 6a-b).

Vedat Tek'in bilinen çizgisinin biraz dışında Art-Deco izler taşıyan bina, mimarın 1930'lu yılların mimarlık ortamı etkisinde, görece yalın bir ifade dili kullandığı yapıları arasında değerlendirilebilir. Yapının sadeliğinde inşa süreci ve dönemin ekonomik koşullarının belirleyici olması kaçınılmazdır. Dosyadaki devşirme malzeme kullanımı ve bütçeye ilişkin notlar ile yapının sıva öncesi çekilen bir fotoğrafı dönemin zorlu koşullarını açıkça göstermesine karşın başarılı bir biçimde sonlandırıldığını söylemek mümkündür. Bir Vedat Tek yapısı izlenimi vermemekle birlikte, cephenin tamamlanmasındaki süs ve detaylardan arınmış yaklaşımda, dönemin malzeme yoksunluğu ve bütçe kısıtları ile Tek'in yakın tarihli uygulamalarındaki sadeleşme yaklaşımının etkileri izlenebilir. Yapının özellikle kuzey cephesinde Weimar Bauhaus Binasının¹⁰ atölyeler cephesi yaklaşımı ile biçimsel benzerlikler görülür.

1948 Yangını ve Yol Genişletmesinin Yer'e Etkileri

1927-48 yılları arasında ana bina çevresine eklenmiş birkaç atölye ile birlikte yer aldığı parselde gelişimini sürdüren Güzel Sanatlar Akademisi, 1948 yılında çıkan bir yangın ile eğitim faaliyetinin büyük bir bölümünü barındıran ana binasının mekanlarını geçici

¹⁰ Avusturyalı mimar-ressam Henry van de Velde tarafından 1904-1911 yılları arasında inşa edilen Weimar'daki Sanat Okulu Binası, Bauhaus'un doğum yeridir ve 1999'da özgün yapısına göre yenilenen bina Weimar Bauhaus Üniversitesi Mimarlık ve Şehircilik Bölümlerine ile yönetim ofislerinin barındırmaktadır.

bir süre için yitirdi. Bu zor dönemde, yangından zarar görmeyen Ek Atölyeler Binası, Arap Ahmet Paşa Kütüphanesi ile Taut Atölyesi ve Selamlık Köşkü yapılarında eğitim faaliyetine devam edilmiş, eğitimin önemli bir bölümü ise geçici olarak tahsis edilen binalarda sürdürülmüştür (Aysel, 2013b). Yangın sonrasında yenileme için bir süre bütçe bulamayan Akademi eğitimi geçici binalarda sürdürmeye devam etmiş, dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün ilgisi ile bulunan bütçe neticesinde 1949-53 yılları arasında Sedad H. Eldem ve Mehmet Ali Handan tarafından hazırlanan projeye göre yenilenmiştir. Eski sarayın yığma tuğla duvarları arasında kalan 'yıkılan orta kısmı' tamamen boşaltılarak yerine çağdaş betonarme bir strüktür ile elde edilen yeni bina inşa edilir (Aysel, 2013a-b ve 2014a). Türkmen'in "...saray kalıntısından tamamen sıyrılıp, genç, dinamik ve onurlu bir mimariye gidişin bir anlatımı..." olarak değerlendirdiği yenileme; yanan binayı yeniden inşa etme yerine, kolektif belleğin parçası olan mekânın anlamını araştıran ve yorumlayan bir düşüncenin sonucudur (Aysel, 2013b: 27). Pür ve aydınlık mekânlara sahip yeni bina, Akademinin yeniden kalkınması için uygun ortamı yaratacaktır. İstanbul'un imarı kapsamında 1955-58

yıllarında gerçekleşen yol genişletme çalışmaları, Karaköy-Dolmabahçe yolu üzerinde yapılar dizisinde önemli ölçüde değişikliklere neden olacaktır (Ünsal, 1969). Genişletilen yolun sınırı içinde kalan Çifte Sarayların komşusu olan türbe, tekke, mescit, hazire ve çeşmeden oluşan küçük yapılar külliyesi bu dönemde yıkılır. Aslında konum olarak yol sınırının kıyısında durmasına rağmen, daha önce yangından kurtulan Ek Atölyeler Binası yol genişletme çalışmaları sırasında yıkılır. Akademi parselinin yol sınırına yakın konumda olan ve genişlemeden etkilenecek yıkılan diğer binalar, Tezyini Sanatlar Şubesi tarafından kullanılan eski Kabul Köşkü Yemekhane Binasıdır. Ancak yol parseli ile ilişkisi olmamasına ve yıkımlarına gerek olmasına rağmen yıkım kapsamına alınan Arap Ahmet Paşa Kütüphanesi ile birlikte Selamlık Köşkü ve ekleri ile bugünkü Fındıklı Parkı yönünde mülkiyet duvarına yaslı konumdaki Heykel Atölyeleri (1. Sınıflar Atölyesi) de yıkılmışlardır (Resim 7). Selamlık Köşkü ve yakın çevresinde yolun etkisi dışında kalan, yıkımların, Akademinin Heykel Bölümü için bu alanda yapılabilecek bir atölye yapısının başlangıcını oluşturduğu söylenebilir. Böylelikle, 1958 yılında tamamlanan yıkımlar, yangın

Resim: 7

1957 yılı ve sonrasında yapılan yıkımlar ile Çifte Saray çevresinin durumu: Her iki kanatta yer alan Selamlık Köşkleri ile genişletilen yol kenarındaki yapıların yıkıldığı görülmektedir. [MSGSU Fotoğraf Atölyesi Arşivi]

sonrasında yenilenen binasına 1954 yılında yeniden yerleşen Güzel Sanatlar Akademisi için önemli ölçüde atölye ve eğitim alanının kaybı ile sonuçlanır. Yıkımlar sonrasında kuruluşundan beri yaşadığı mekân sorunlarıyla yeniden karşılaşan Akademi, bu tarihten itibaren gelişimini sürdürecektir eğitim mekânı arayışı içine girer. Bir yandan Çifte Saraylar yapılarından Kız Lisesi olarak kullanılan Münire Sultan Sarayı binasının Akademiye devredilmesi konusundaki taleplerini daha güçlü bir ısrarla yinelerken diğer yandan mevcut yapılanma düzeni içinde yoksunluğu hissedilen eğitim sınıfları ve atölye mekanlarını oluşturma çabası sürecektir.¹¹

Mimar 2¹²

Yapı 2 Öğrenci Kantini ve Heykel Atölyesi

Öğrenci Kantini Binası ve Heykel Atölyesi projesi ile ilgili Akademinin hafızasında iki ayrı isim öne çıkar. Bu isimlerden ilki *Muammer Onat*'tır. Onat, Bina Bilgisinde Arif Hikmet Holtay'ın asistanı olarak yetişmiş, 1960-61 yılında devlet araştırma bursu ile bir yıl süre İtalya'da bulunmuş, Holtay'ın emekliliği sonrası dönüşü ile birlikte Bina Bilgisi dersini Asım Mutlu ile birlikte yürütmeye başlamıştır. Bina Bilgisi ve Proje Atölyesi hocası olan Onat'ın Akademi içinde bilinen uygulamalarından biri 1982 yılında yapılan Çatı Atölyeleri ve boşluk üzerinden atölyelere ulaşan asma merdivenlerdir. Yapının mimarı olabileceği ileri sürülen ikinci isim ise *Utarit İzgi*'dir. Mimarlık Bölümü, İnce Yapı ve Proje Atölyesi Profesörü İzgi, Mimarlık Bölümü Başkanı olarak görev yaptığı 1961-63 yıllarında aynı zamanda hocası ve M3 Mimarlar Grubundan ortağı Asım Mutlu Akademi Başkanı'dır. Bu dönemde Utarit İzgi, bir kısmında *Esat Suher*'in değerli katkısıyla Akademi iç mekânında nitelikli ekler yapmış, bu uygulamaların bir bölümü günümüze kısmen korunarak ulaşmıştır.¹³

Yıkılan binaların ardında bıraktığı büyük boşluk, Güzel Sanatlar Akademisi için başka bir bakışla yeni bir başlangıç ve genellikle parsel içindeki binaların devşirilmesiyle elde edilen eğitim mekanları yerine eğitime uygun olarak tasarlanacak

atölye yapıları yapmak için bir fırsat yaratır. Yıkılan yapılar arasında yer alan yemekhane, Ek Atölyeler Binası ve Heykel Atölyelerinin eğitim ortamındaki ve yerleşke içindeki eksikliğini gidermek amacıyla atölye binası ve aynı zamanda öğrenci kantinini içerecek bir yapının yapılması konusu yeniden gündeme gelecektir.

Asım Mutlu, 7 Mayıs 1964 günü ikinci kez Akademi Müdürü olarak seçilmesi sonrasında yaptığı konuşmada; *'...Heykel Bölümü için yeni bir bina yapıldı ve ortaya çıkan bütün müşküller yenilerek. Binanın tam olarak bitirilmesi imkân ve müsaadesi kazanıldı...'* sözleri binanın izinlerinin alındığı ve eksikliklerine istinaden bütçe istenerek tamamlanacağına işaret eder¹⁴ (Anonim, 1964: 44). Ayrıca, 1964-65 Yılı Açılış Konuşmasında mekân konusuna; *'...Bina ihtiyacının ancak Atatürk Kız Lisesinin içinde bulunduğu yanımızdaki binanın çok evvelden beri derpiş edildiği şekilde (söz verildiği gibi) bize verilmesi ile karşılanacaktır...'* ifadesi ile yer verir. Bu sözler, Akademinin Ek Atölyeler yapısı yerine yeni bir bina için izin ve bütçe olarak tamamlamış olmasına karşın Münire Sultan Sarayı binasının devrini yine de takip ettiğini gösterir. Mutlu, konuşmasına ek olarak Heykel Atölyesi ile ilgili son tahsisatın geldiğini ve binanın yakın zamanda tamamlanarak hizmete gireceğini belirtir. Yapılar tamamlanarak 1965 yılında eğitime katılmıştır.

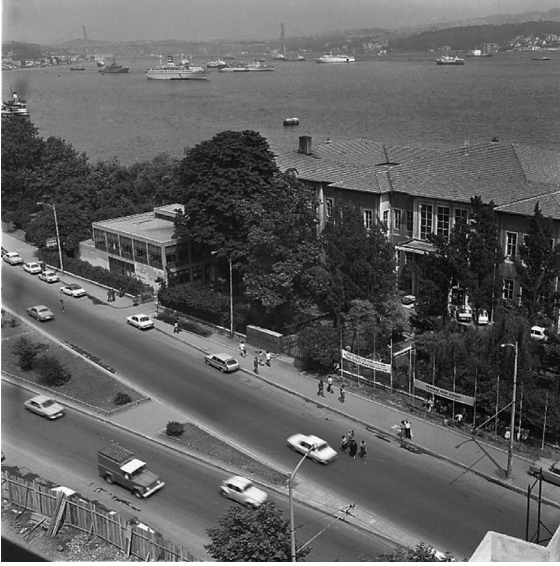
Akademi için yapılan binalar arasında ilginç örneklerden biri kuşkusuz dönemin sosyal ve politik ortamına tanıklık eden Öğrenci Kantini Binasıdır. Yaklaşık 18.00x13.00 m² ölçülerinde iki katlı, düz damlı, sade ve modern çizgilere sahip bina, öğrenci kantini olarak eski yemekhane ve atölye binasının yerinde eğitime katılır. Kantin Binası ve Heykel Atölyeleri, 1958 yıkımlarının yarattığı tabula rasa duruma karşın parselde eski yapıların yere ve hafızaya dair izleri olabildiğince korunarak, hatırlatılarak, saray binasının izleri ve ölçüleri ile dönemin modernist bağlamında tasarlanmıştır. Ancak, kendinden önceki atölye binası gibi, Akademinin sınırlı bütçe ve zamanı içinde tamamlanmaya çalışılan,

¹¹ Bu dönemde eğitimin bir kısmı yakın çevreden kiralanmış geçici binalar içinde sürdürülmeye çalışılmıştır. Akademinin ikinci gelişme aşaması ise 1970 yılında Münire Sultan Sarayının kullanımını devralması ile gerçekleşecektir.

¹² Ülkenin ve Akademinin çalkantılı bir dönemine denk gelen yapıya ilişkin bu kısa ve sınırlı araştırmada yazılı bir belgeye ulaşamamış, sözlü araştırmada ise yapılan çok sayıda görüşmede Onat ve İzgi'nin isimlerine ulaşılmıştır. Her iki mimar-hocanın yayımlanmış yapılar listesinde yapının yer almaması, tıpkı Vedat Tek'in *davranışı* gibi görevle ve gönülle kısa sürede ve sınırlı olanaklarla oluşan bu yapının, mimar(lar)ın Akademi için yapılan diğer çalışmalar gibi geleniğin bir izi olarak kendileri tarafından da listelenmemiş olmasıdır. Arşivlerden çıkabilecek belgelerle müellifin kesinleştirilmesi bu bağlamda zamana bırakılmıştır.

¹³ İzgi'nin bu dönemde iç mekân uygulamaları arasında; G.S.A. Kütüphanesi (bugün Senato Odası ile Genel Sekreterlik çalışma birimlerinin bir bölümü...), Konferans Salonu (bkz. Aysel, 2012), Mavi Atölye, 201-202-203 numaralı derslikler ile birlikte masa, dolap ve sandalye... gibi, hareketli elemanların tasarımları sayılabilir.

¹⁴ Akademi Başkanı Asım Mutlu, konuşmasında ayrıca *'... senelerce eksik olarak içinde çalıştığımız Akademi Binasının Konferans Salonu, Kütüphanesi ve dershanelerinin (201-202-203 nolu amfiler / yazının notu) tamamlanmasına imkân hasil oldu...'* sözlerine de yer verir. Adı geçen mekanların tümü, Mutlu'nun Akademi Başkanlığı döneminde Utarit İzgi yönetiminde Esat Suher'in katkılarıyla gerçekleştirilmiştir. Mimarların profesyonel uygulamalarında eş zamanlı işlerle tasarım ve detay bütünlüğü içermeleri açısından nitelikli birer ek olarak değerlendirilebilecek olan mekanlar kanaatimce korunması gereken detaylar olarak değerlendirilmelidir.

Resim: 8

(a) [MSGSU Fotoğraf Atölyesi Arşivi]
(b) Öğrenci Kantini ve Heykel Atölyesi Binasının Setüstünden görünüşü. Yapının hemen yanında yeni açılan öğrenci girişi görülmektedir. [MSGSU Fotoğraf Atölyesi Arşivi]

bu nedenle muhtemelen detaylı olarak projelendiril(e)meyen bina, basit olarak değerlendirilebilecek bir sadeliktir. Heykel Atölyeleri eki, Fındıklı Parkı yönünde, ana binaya yaslanan ve yol ile deniz arasında uzanan tek katlı bir ek olarak Kantin Binası ile tasarım bütünlüğü içinde çözümlenmiştir. Daha önce Taut Atölyesinin, Harem Bahçesi kullanımına benzer bir yaklaşımla, bu kez Heykel Atölyesi Selamlık Bahçesinde Harem Yalısı ile Selamlık Köşkü arasında planlanır. Ancak, yüksekliği tek katla sınırlandırılarak yapının eski saray yapısı ile ilişkisi denetlenmiştir. Yüksekliğin sınırlı tutulması, sarayın harem ve selamlık bahçelerini deniz yönünden ayıran eski duvara referans verdiği gibi ana yapı ile ilişkiyi, ana katlara göre daha kapalı olan servis katı cephesi ve zemin sürekliliği¹⁵ üzerinden kurar. Selamlık Köşkü bu yapıların projelendirilmesinde dikkate alınarak sınırları korunmuştur, ancak yeniden yapıyı konusunda bir girişimde bulunulmaz. Köşkün, bu yapı grubu ile birlikte yapılmamış olmasının ekonomik gerekçeler ve öncelikler bağlamında yapılan bir değerlendirme sonucu olması kaçınılmazdır. Böylelikle, Selamlık Köşkünün *yeniden yapımı* (rekonstrüksiyonu) veya izine bir yapı yapılabilmesi konusu ve tartışması zamana bırakılmıştır. Nitekim Selamlık Köşkünün 1958 yıkımından sonra yeniden yapılması konusu uzun süre gündeme gelmeyecek, ancak Ruşen Dora tarafından

hazırlanan yeniden yapım projesine göre 90'lı yılların sonunda ilgili kurullardan gerekli izinler alındıktan sonra 2003 yılında inşası bitirilecektir. İlgili kurul dosyasında, Çifte Saraylar yer aldığı parsel bütünü içinde Öğrenci Merkezi ve Atölye Binasına ilişkin bir belge bulunamadığından binanın biçimlenmesinde kurulun belirleyici bir rolü olduğuna ilişkin bir görüş belirtmek oldukça zordur.

Öğrenci Kantini Binası ile birlikte yapılan düzenlemede Akademi bahçesinde yol ile bağlantılı yeni bir kapı açılmıştır. Vedat Tek tarafından yapılan Ek Atölyeler Binasının ön kısmında yer alan ve yemekhane ile Atölye binası girişinin açıldığı yaya aralığı, Meclis-i Meb'usan Caddesine bağlanarak öğrenci için ayrı bir giriş oluşturulur. Ana kapının, Kabataş yönünde hemen öncesinde açılan yeni kapı bu tarihten sonra öğrencileri temsil eden bir giriş olarak varlığını sürdürmüştür. Kapı aynı yere daha sonra yapılacak olan projelerde dikkate alınarak korunmuş ve projelerin yer'le kurdukları ilişkide, ilk izleri *Ek Atölyeler Binasına* uzanan bu küçük yaya aralığı, Akademinin caddeye açılan altı kapısından biri olarak yer almıştır (Resim 8a-b).

Zemin katında kantin girişi, küçük bir kırtasiye ve müstahdem odalarının¹⁶ yer aldığı binanın üst katı öğrenci kantini olarak planlanmıştır. Akademi içinde öğrenciler için bir yaşam ortamı yaratan bina,

¹⁵ 1952 yenilemesinde bir taşlık olarak değerlendirilen ve Akademi'nin iki kanadını rıhtım kotunda bütünleştiren yeni giriş katı ve holünün bir devamı niteliğindedir.

¹⁶ Daha önce müstahdemlerin geçici olarak Arap Ahmet Paşa Türbesinde kalmaları, yeni yapılan Öğrenci Kantini Binasında kendilerine bir yer yapılmasında etkili olmuş olmalıdır.

öğrencilerin bahar şenlikleri gibi sosyal etkinliklerini de gerçekleştirdikleri bir yer olarak hafızalarda yer alır. Farklı bölümlerdeki öğrenciler için karşılaşma, tanışma ve tartışma alanıdır. Bir dönem, 1968 Akademi Reformu ile kurulan ve eğitimde büyük izler bırakan, Akademi eğitiminin ilk yılında bütün bölümlerin öğrencilerinin bir arada, ortak olarak aldıkları Temel Sanat Eğitimi dersi için bina içinde uygun alan bulunamaması nedeniyle Atölye olarak da kullanılmıştır. Bu dönemde kantin ihtiyacı kısa bir süre Akademi Binası arasındaki boşluğa hafif tonoz bir yapı kurularak geçici bir mekânda karşılanmıştır.

Akademnin atölye mekanları ihtiyaçları için Çifte Sarayların kara yönündeki bahçesini değerlendirmeye yönelik arayışlarının sürdüğü bu dönemde yakın çevreden ilgili koruma kuruluna iletilen çeşitli dilekçeler ve basında yapılan haberlerle¹⁷ bazı düşüncelerin gerçekleşmesi ertelenmiş olmalıdır. Bunlar arasında bu yazının konusu olmasa da bahsedebileceğimiz bir yapı Muhlis Türkmen'in Taut Atölyesi'nin önünde planladığı *Resim Bölümü Ek Atölyeler Binası*dır. Resim Bölümünün, Vedat Tek'in Ek Atölyeler Binası yıkımı ile birlikte eksilen atölye ihtiyacını karşılamak üzere planlanan yapı, projesi kurula sunulmuş olmasına karşın, Akademi eş zamanlı olan Öğrenci Kantini ve Heykel Atölyesi Binasına öncelik verecek ve gerçekleştirilmeyecektir.¹⁸

Münire Sultan Sarayının Akademiye Tahsisi: Yeniden Yapılanma

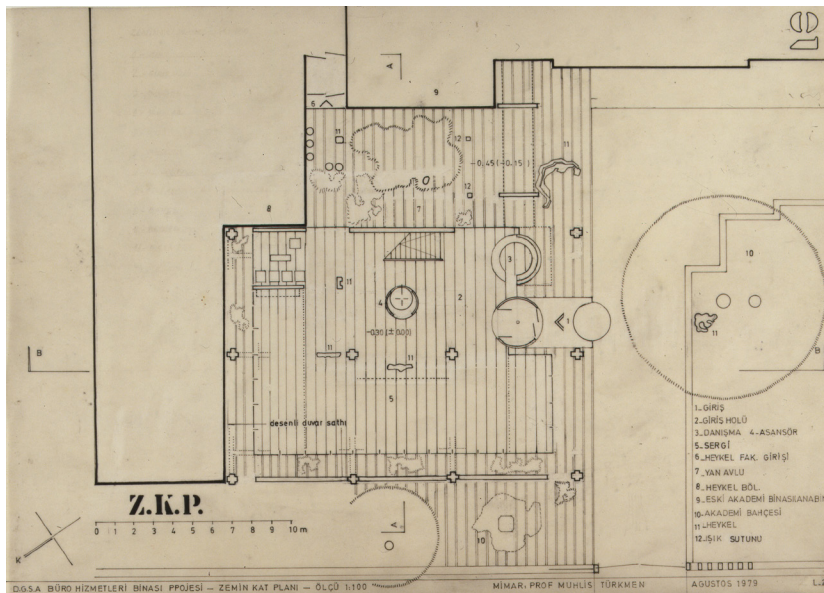
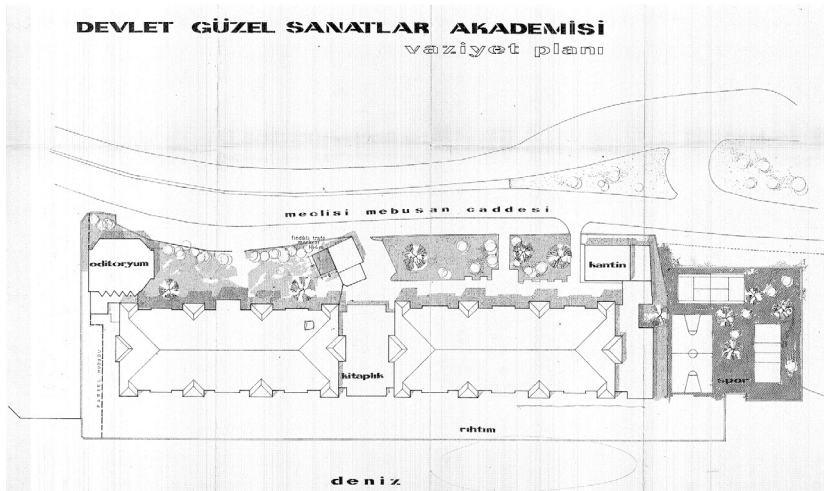
1970 yılında Fındıklı Çifte Saraylardan Münire Sultan Sarayı uzun bir bekleyişten sonra Akademnin kullanımına tahsis edilir. Münire Sultan Sarayı bloğunun Sedat H. Eldem tarafından yenilenmesi projesi ile birlikte mekan kullanımlarının yeniden değerlendirilmesi gündeme gelecektir. Eldem projesinde iki sarayın arasında yer alan Harem bahçeleri sınır duvarı yıkılarak birleştirilir ve bu alanda Çifte Saraylar ile bütünleşen bir *Kitaplık Binası* inşa edilir. Bu bloğun rıhtım kotunda, Taut Atölyesine atıfla bir *Açık Atölye* düzenlenerek bu alan çevresindeki birimlerle birlikte bir anlamda *Öğrenci Meydanı* olarak değerlendiril-

miştir. Çifte Saraylar, projede yalnızca bu katta, her iki bina boyunca devam eden sürekli koridorlar ile bağlanırlar. Bu bloğun üst katında, iki cepheli *Merkez Kitaplık* planlanmıştır. Ne yazık ki, bu tasarı daha hiç kullanılmadan değişecek ve kitaplığın içinden binaları birinci katta bağlayan bir koridor açılacaktır. Projede oluşturulan kot farkı, Eldem'in böyle bir düşüncesi olmadığının bir işaretidir. Kanaatimce, Eldem'in kitaplık tasarımında kullandığı ve her iki saray binasındaki koridor izlerini takip eden güçlü kolon dizisi bu değişikliği meşru kılmıştır. Eldem'in, ilk yapının yangın sonrası yenilemesindeki yaklaşımının devamı niteliğindeki yapının kanatlarını zemin kattaki taşlık ile bütünleştirme düşüncesi bu binanın tasarımında da sürdürülür. İki saray, zemin katta öğrencilerin kullandığı taşlık ile bütünleşecektir, ancak binaların kullanım aşamasında her iki dönemin yönetimi yataydaki bağlantıyı ilk kat üzerinde de sürdürmek isteğiyle, köprü ve koridor gibi ek ve revizyonlarla tasarımı değiştirmiştir. Koridorun ayırdığı, arka bahçeye bakan bölümü, bağımsız bir atölye olarak düzenlenmiş bu alana Kantin Binasının yıkımı sonrasında Temel Sanat Eğitimi Atölyesi yerleştirilmiştir (Aysel, 2014a).

Yeni eklenen mekanlar bir görüşe göre eski kantin binasının işlevini sonlandırmış olmalıdır ki kantin binası yıkılır. Bugünün penceresinden bakıldığında, Atölyeler eki korunarak yapılan bu yıkımın yalnızca işlevsel bir gereklilik nedeniyle olmadığı açıktır. Aydınlik yüzeyleri ile kolaylıkla bir atölye binası olarak kullanılabilecek ya da öğrenci kantini olarak sosyal kimliğini sürdürebilecek olan yapı, dönemin politik ortamının yarattığı sert iklimin etkisiyle yerine *Yönetim Binası* yapılmak üzere yıkılmıştır. Artan öğrenci olayları, öğrenciler için bir tartışma, etkinlik ve yapılanma ortamı yaratan binanın, dönemin sıkıyönetim iradesinin baskısıyla yıkılarak yerine otoriteyi temsil eden bir yapı yapılması ile sonuçlanır. Yerine yapılacak binanın projelendirme sürecinden, bina henüz yerindeyken proje elde etme konusunun gündeme geldiği düşünülebilir (Resim 9).

¹⁷ Eleştiri ve şikâyetlerin ana eksen, saray binalarının önüne ve yanına İstanbul'un aynı dönemde yaşadığı sorunlarından biri olarak gösterilen basit ve saray kimliği ile örtüşmeyen (!) eklerin yapılmasıdır.

¹⁸ Arkitekt Dergisinden yer alan tanıtım yazısında bahsedildiği gibi proje Eski Eser ve Anıtlar Yüksek Kuruluna sunulmuş ve Çifte Saraylar parseli içindeki dosyada yer almaktadır. Ancak bütçe sorunu ya da yakın zamanda Çifte Saraylardan Münire Sultan Sarayı binasının Akademiye katılması ümidi ile olsa gerek Akademi yönetiminin bu binanın yapılması konusunda ısrarlı bir tutum sergilediği söylenemez. Kanaatimce, bu yaklaşımda binanın söyleminin geçicilik kavramı üzerine inşa edilmiş olması etkilidir.

Resim: 9

1970'li yılların sonunda hazırlanan bir vaziyet planında Münire Sultan Sarayı Akademî yerleşkesine eklenmiş, her iki yalısarayın bahçesini birleştirerek inşa edilen Kitaplık ve Oditoryum (Büyük Amfi) binası Kantin Binası görülmektedir. Selamlık Köşkü parselinin spor alanı olarak ayırıldığı dikkat çekmektedir. Ancak vaziyet planı düzeninde izlenen yerleşimin birkaç yıl gibi kısa bir ömür olacağını. (MSGSÜ Yapı İşleri Daire Başkanlığı Proje Arşivi)

Resim: 10

Muhlis Türkmen İDGA Büro Hizmetleri
Binası, 1979 [MSGÜ Fotoğraf Atölyesi Muhlis
Türkmen Arşivi].

Mimar 3 Muhlis Türkmen

**Tasarı İDGSA Büro Hizmetleri Binası
(1979)**

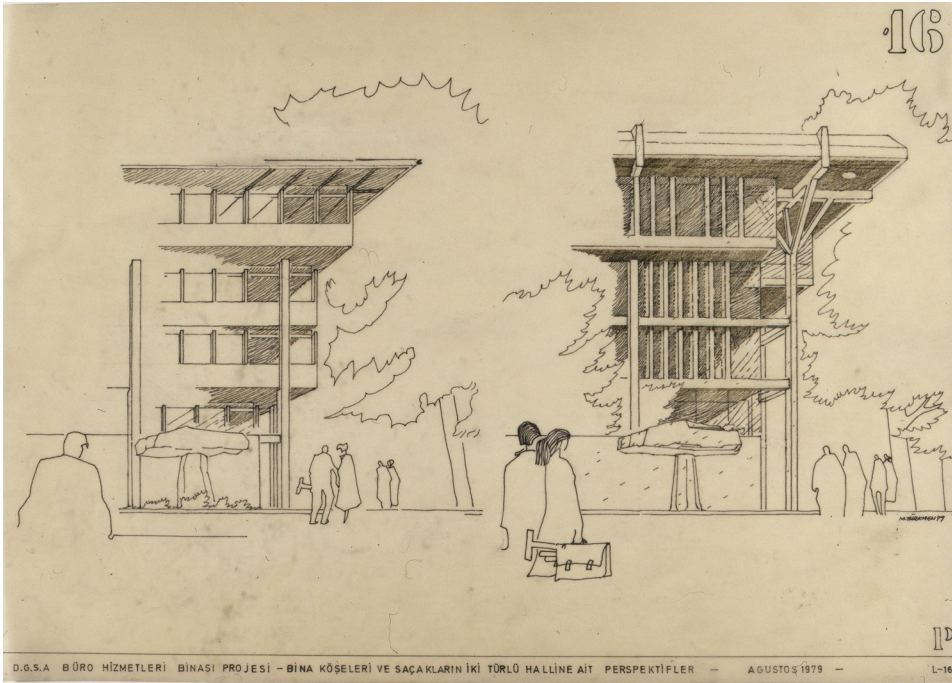
Akademi'nin tüm sanat birimleriyle birlikte soluk alıp verdiği yıllarda kurumda öğrenim gören (1941-1946) *Muhlis Türkmen*, 1950'ler modernizminin ve mimari tasarımının, diğer temel sanatlar ile bir bütün oluşturması yaklaşımını benimsemişti. Bu eğilimle, 1947'den itibaren yarışmalarla elde ettiği birçok projede ve diğer uygulamalarında Akademi'nin mimarlık, resim, heykel ve iç mimarlık hocaları ile birlikte çalıştı (Kafescioğlu, 2014). Muhlis Türkmen, Akademi için fikir boyutunda kalmış *GSA Resim Bölümü Ek Atölyeler Projesi*

(bkz. Anonim, 1997 ve Türkmen, 1964) ile bu yazıda bahsedeceğimiz *İDGSA Büro Hizmetleri Binası* projeleri ve anı, düşünceleriyle birlikte Akademi mekanlarının ruhunu çizgileriyle günümüze aktarmıştır (bkz. Türkmen, 1993 ve Türkmen, 1999).

Yaşanan sosyal ve politik iklimin etkisinde, eski saray yerleşkesinin bütün olarak planlanması aşamasında, Akademi Yönetimini temsil edecek ve yönetim birimlerinin yerleşeceği yeni bir bina projesi için-belki oluşan baskıların da etkisiyle-yine aynı yer uygun bulunmuştur. Selamlık Köşkü parseli o güne dek herhangi bir şekilde değerlendirilmemiş olmasına ve aslında bir temsiliyet kimliği taşımasına karşın bu alan büyük olasılıkla dönemin ruhuna bağlı gerekçelerle yine değerlendirilmeyecek ve yönetim binası öğrenci kantininin yerine yapılacaktır.

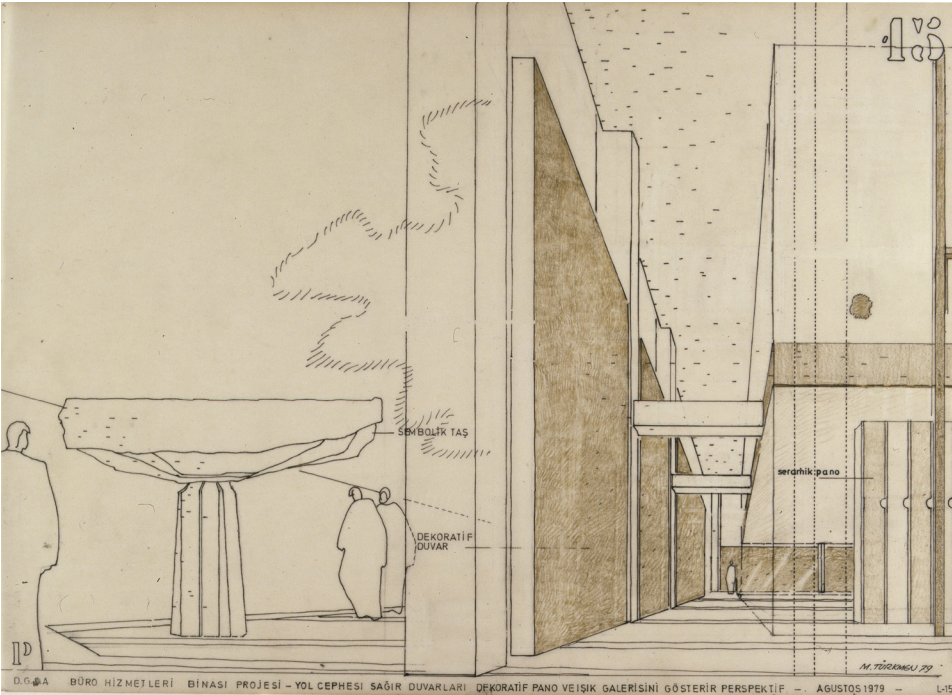
Yer'in mimarı bu kez, Muhlis Türkmen'dir. Uzun yıllar boyunca hizmet verdiği Akademi'ye bir katkı olarak kendisinin de son derece önem verdiği, daha önce *Atölye ve Kantin* binalarının bulunduğu 'yer' için hazırlanmış olan ve künyesinde *'İDGSA Büro Hizmetleri Binası'* adı geçen bir yönetim, temsil yapısını projelendirir. Türkmen'in projesi tam olarak Öğrenci Kantininin yerine, onunla birlikte projelendirilerek inşa edilen ve yapıdan bir dilatasyon derziyle ayrılmış olan Heykel Bölümü Atölyelerinin korunması ilkesiyle tasarlanır. Bu nedenle proje eski Kantin binasının sınırını kendi yapılanma sınırı olarak kabul eder (Resim 10).

Projenin öne çıkan özelliği Akademi Binalarının Meclis-i Meh'usan Caddesi ile karşılaşma noktası olmasıdır. Türkmen bu perspektifi güçlendirerek, Akademi Binaları ve çevresi ile görsel bir ilişki kurmayı hedeflemiştir. Binanın zemin katı, yol yönünde strüktür arasına yerleşen bir duvar vasıtasıyla kapalı tutularak giriş yönünde Akademi bahçesinin bir devamı olarak değerlendirilmiş ve geçirgen tutulmuştur. İlk kat bir galeri ile zemin kat ile bütünleştirilmiş, diğer katlar serbest büro düzeninde planlanmıştır. Binanın, ana bina ile birinci kat seviyesinde bir köprü ile bağlanmasını öngörülmüştür. Tasarı, bahçe katı ve bağlı

Resim: 11, 12

Muhlis Türkmen IDGSA Büro Hizmetleri Binası, cephe etüdüleri ve Heykel Atölyesi Binası ile ilişki [MSGÜ Fotoğraf Atölyesi Muhlis Türkmen Arşivi].

olan ilk katındaki geçiş ve serbest düzen ile Akademi Binasının yangın sonrasında elde edilen iç mekân anlayışını bu küçük alan üzerinde sürdürmeyi hedefler. Muhlis Türkmen projeyi açıklayan metninde, tasarımın betonarme olarak değerlendirildiğini, tasarımı tamamlayıcı elemanların ise ön üretimli olarak düşünüldüğünü belirtir.

Türkmen'e göre gerek malzeme gerekse tasarım itibarıyla eski ve yeni yapıların ayırımına dikkat edilerek mimari bir uyumun sağlanmasına çaba gösterilmiştir (Türkmen, 1997). Projenin Fındıklı Parkı ve caddeden algılanışında detay alternatiflerinin kitle ve yapının hafifliğine etkileri üzerine yapılan etütler, temsil kimliğine ayrı bir önem

verildiğini ve alternatiflerden inşa edilecek olanın seçimine Akademiyi de katmak istediği izlenimini verir (Resim 11, 12). Türkmen'in proje levhaları altındaki tarih Ağustos 1979, Akademi yönetimine teslimi ise 28.08.1979'dur (Türkmen, 1997). MSGSÜ Yapı İşleri Dairesi Arşivinde bulunan 12.05.1980 tarih, 64 sayı ile T.C. Bayındırlık Bakanlığı Yapı ve İmar İşleri Dairesi tarafından onaylanmış 1/500 ölçekli İDGSA Genel Yerleşim Planında gösterilen İdare Merkez Bloğu, 1965 tarihli Kantin Binasının yerine ve onun izine yerleşen Muhlis Türkmen'in projesine aittir.¹⁹

Projenin hazırlanması ve Akademi yönetimine sunulması süreci kurum içinde bir tartışmanın açılmasına neden olacaktır. Büyük olasılıkla açıkça yapılmayan bu tartışma sonucunda, yapılacak olan binanın 1948 yılı yangını sonrasında yenile(n)me projesini ve aynı zamanda 1970 yılında Çifte Saraylardan Münire Sultan Sarayının Akademiye devredilmesi sonrasında *Akademi II. Kısım Yenilemesini* yapan mimar olarak Sedad H. Eldem'in hakkı olduğu görüşü benimsenmiş, bu nedenle Türkmen'in projesi uygulanmamıştır. Muhlis Türkmen, hazırladığı projeyi birkaç kez yayımlamış ve yapılmamasına bir anlam veremediğini her fırsatta dile getirmiştir. İDGSA Büro Hizmetleri Binası Projesinin yapıl(a)maması Muhlis Türkmen Hocayı oldukça üzmüş olmalıdır ki 1997 yılında 1950'ler de mimarlık üretimi içinde bulunan aktörlerin yer aldığı bir yayın için kendisinden *'...bütün eserleri arasından en başarılı bulduğu sadece bir tanesini seçerek ve nedenlerini de ekleyerek bildirmesi...*' istendiğinde, inşa edilmiş çok sayıda tasarımı ve projesi olan mimar, bu isteği *'tasarımını bir öykü'* olarak nitelendirdiği ve kendi ifadesiyle sonradan yapıyı önlenen *'DGSA Büro Hizmetleri Binası'* projesi ile yanıtlar (Aysel, 2014c).

Mimar 4 Sedad Hakkı Eldem Yapı 3 İDGSA Merkez Bloğu (1980-83)

Akademi'nin Eğitim Reformu sonrasında ilk Türk hocalar kuşağından olan *Sedad Hakkı Eldem*, Egli Reformu ile müfredata eklenen Milli Mimari Semineri'nin sorumluluğunu üstlenir. Akademi eğitim

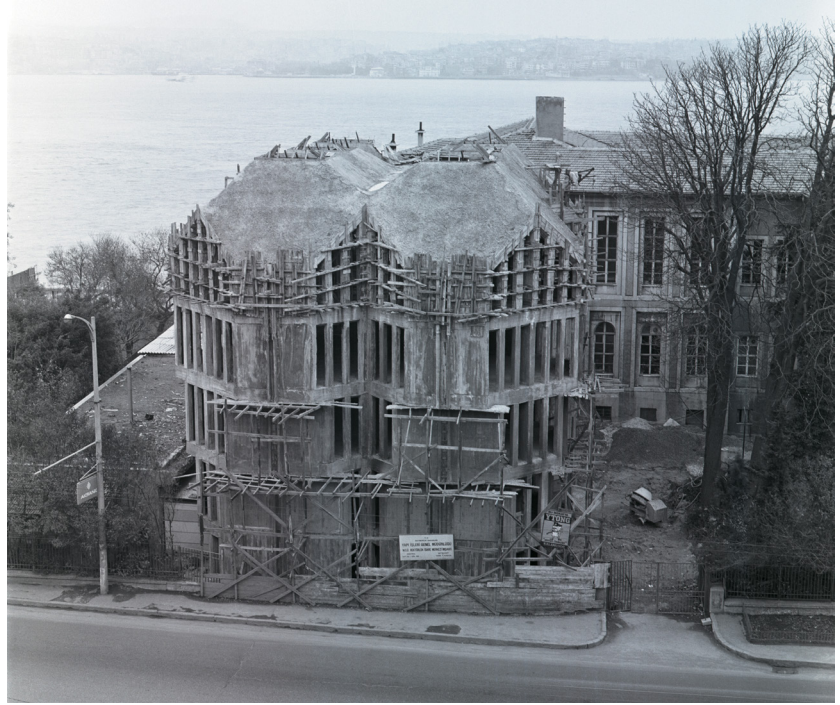
müfredatında önemli bir yeri olan Seminer, Diploma Konkuruna katılabilmek için ön koşuldur. Eldem, seminerin birikimi ve sonuçları olarak Türk Mimari ile ilgili bir dizi yayın yaptığı gibi Rölöve Kürsüsünün kurulmasını sağlar ve ilk hocası olur. Akademi'de 1930-1978 yılları arasında *Yapı Bilgisi*, *Rölöve* ve *Proje Atölye* öğretmenliği yapan Sedad H. Eldem, ilk olarak 1948 yangını sonrası Akademi Binalarının yenilenmesini **Mehmet Ali Handan** ile birlikte gerçekleştirmiştir (bkz. Aysel 2013a-b, 2014a). Eldem, Münire Sultan Sarayının Akademi'ye devredilmesi sonrasında, G.S.A. II Kısım İnşaata (1970-76) kapsamında, ana binanın yenile(n)mesi ile birlikte iki blok arasında yer alan Kütüphane Binası ve bahçe içinde yer alan Büyük Amfi Binası (1971-82)'nin proje ve uygulamasını yapmıştır. İDGSA Merkez Bloğu / İDGSA Atölyeler Ek Yapısı proje ve uygulamasını Sedad H. Eldem, **Cengiz Eren** ile iş birliği içinde tamamlanmıştır. Projenin kurul arşivine sunulan kopyasının üzerindeki tarih Şubat 1981'dir. [MSGSÜ Yapı İşleri Daire Başkanlığı Proje Arşivi] Eldem'in 'yer'e inşa edilen binası MSÜ tarafından 1983 yılında yayımlanan *'50 yıllık Meslek Jübilesi'* kitabında *'İDGSA Merkez Bloğu'* başlığı ile yer almasına karşın, kitapta yer alan çizimlerin üzerinde 'Atölyeler Bloku' ifadesi yer alır (Eldem, 1983: 272-273). Bu çelişki binanın planlama aşamasında devam etmiş olmalıdır. Kanaatimce, Muhlis Türkmen'den talep edildiği gibi bir yönetim binası olarak planlanan yapının süreç içinde kullanımına yönelik düşünce değişmiş ve yer'in hafızasına ve eğitimin artan ihtiyaçlarına bağlı olarak Resim Bölümü için *'Atölyeler Bloğu'* olarak isimlendirilmiştir. Binanın inşa sırasında önündeki tabelada yazılı olduğu gibi *'İdare Binası'* olarak tanımlanması, zorunlu değişikliğin bir gereği olarak dönemin ruhuna da uygundur. Aynı yayında, Eldem'in 'İDGSA II. Kısım İnşaata (1970-76)' başlığı altında yer alan ve Çifte Saraylar yerleşiminin büyük bölümünü içeren vaziyet planında, eski Öğrenci Kantini yerinde yakın ölçülerde bir yapının (Muhlis Türkmen Projesi) *'İdari Merkez Bloğu'* olarak tanımlanması Çifte Saray yapılar grubunun üniversite

¹⁹ Paftanın üzerinde, bu vaziyet planı ile 01.04.1980 tarih 43 sayı ile onanmış olan vaziyet planının iptal edildiği notu düşülmüştür. Ayrıca yapı için düşünülen notlarda, zemin alanın en fazla 234 m2 olabileceği, mevcut kurum binaları üst kotu (ile ilişkili olarak) h:13,50 m olacağı, ön bahçe mülkiyet sınırına 4,50 m yaklaşabileceği, 10,80 kotu ile 13,50 kotu arasında 1,50 m çıkma yapılabileceği, çatının mevcut merkez blok çatısı ile aynı karaktere uygun olacağı notları düşülmüştür. Yapının yoldan çekme mesafesi ve taban alanı için verilen ölçü değerleri, 1965 Öğrenci Kantini verileri üzerinden doğrudan aktarılmıştır. Bu yaklaşım, yapılacak yapılması istenilen binanın Heykel Atölyeleri korunarak doğrudan Öğrenci Kantini yerine yapılmasına işaret eder. Akademi için, N. Erdal Özyurt tarafından çizilen Genel Yerleşim Planı paftası Akademi Mimarı Fahri İçen tarafından kontrol edilmiştir. Aynı vaziyet Planının kurul dosyasındaki kopyasının üzerine düşülen nottan, Anıtlar Kurulunun 13.Ekim.1980 tarih 12287 sayılı kararı ile İdare Merkez Bloğunu iptal ettiği anlaşılmaktadır. İlgili kurulun, 13 Kasım 1980 gün ve 12300 sayılı kararına esas olan yeni bir vaziyet planında ise Sedad Hakkı Eldem tarafından yapılan projenin vaziyet planını içermektedir. 13.50 saçak kotunu işaret eden projede çatı eğimi 45° olarak gösterilmiştir. Yeniden çizilen vaziyet planının bir önceki üzerinden kopya edildiği çizim grafiğinden açıkça anlaşırlı.

yerleşkesine evrilmesinin bir ifadesi olarak yorumlanabilir.

Yapının kurul arşivindeki vaziyet planında iki farklı konumda çizimi olduğu izlenmektedir. Muhtemelen ilk konum, yapının yoldan çekme mesafesine uygun olarak kendinden önceki Kantin Binası ile Türkmen tarafından tasarlanan İdare Binası yönünde uzun cephesi yola paralel konumda yer alan öneridir. Ancak proje bu haliyle, eğitimin sürekliliği açısından korunması gereken Heykel Bölümü Atölyeler Binasının alanına müdahale ettiği ve uygulama sırasında atölyelerin de bir bölümünün yenilenmesini gerektirdiğinden, konumu değiştirilerek kısa kenarı yola paralel olarak yerleştirilmiştir. Binanın yeni konumu nedeniyle, yoldan çekme mesafesi kaybedilmiş, yol ile arasında son derece dar ve tanımsız bir alan kalmıştır. Yer'in Kantin Binası döneminde önünde bırakılan ağaçlı küçük bahçe alanı ile Türkmen projesinde bir sınır duvarı ile ayrılan sergi bahçesi fikri ne yazık ki inşa edilen binanın görece hızlı ve zor olan projelendirme ve yapım sürecinde yitirilmiştir.

Eldem'in geometrik motifler kullanarak tasarladığı, tekrara dayalı tutkulu denemeleri arasında değerlendirilebilecek olan bina altı adet köşeleri pahlanmış birimin bir araya gelmesi ile kurulmuştur. Her katta dışarı doğru biraz daha büyütülen pahlı yüzeyler, yapının genel kimliğini belirler.²⁰ Birimlerin her biri, oldukça yüksek tutulan galerili son katı, dik eğimli bir çatı ile buluşturularak, merkezlerine yerleştirilen bir ışıklıkla sonlandırılmıştır. Ancak uygulama aşamasında çatının bu haliyle çok yüksek olması nedeniyle saray binası ile olan ilişkisi olumsuz değerlendirilmiş ve örtü sistemi yapım aşamasında revize edilerek uygulanmıştır²¹ (Resim 13). Bu zorunlu değişiklik, yapının oldukça tamamlanmış bulunan kaba inşaatı sırasında bir yıkım yapılmasına neden olmuştur. Bu aşamada, proje revize edilerek son kat yüksekliği azaltılmış, ayrıca çatı eğimi azaltılarak çatı ışıklıkları kaldırılmış ve bugünkü görünüm elde edilmiştir. Yapının, yer'de kendinden önce olan Öğrenci Kantini ve onun ardında bıraktığı eki olan ve eğitimin sürmesi amacıyla korunan Hey-

kel Atölyeleri Binası ile bir ilişki kurmak çabasında olduğu söylenemez. Planlama ilkesi bakımından dört yönle de benzer bir çevre ilişkisi kuran yapı, güçlü biçim dili ile simge oluşturma çabasında olduğu izlenimi verir. Bu haliyle, korunan Heykel Atölyeleri Binası ile ilişkisinin sorunlu olması kaçınılmazdır. Ayrıca, burada daha önce yer alan veya burası için tasarlanan yapıların önemle yanıt aradıkları sarayın ana giriş aksı ve bahçe ilişkisi konusunu diğer yapılar kadar önemseydiği izlenmez. Akademi bahçesinden yaklaşık yarım kat yukarıda planlanan girişi ile bahçe zemininin sürekliliğini, yaya hareketini ve girişin bahçe ile ilişkisini değerlendirmede sorunları olan yapının, genel kitle etkisinin ön planda tutulduğu anlaşılmaktadır (Resim 14a-b).

Eldem'in 60'lı yıllardan itibaren ara ara denemelerini yaptığı modüler ve tekrara dayalı bir düzen içinde çözümlenen yapının, özellikle yıkılan çatı formu üzerinde tasarlanan ışıklıkların izini Eldem Mimarlığının erken dönemlerine dek sürmek mümkündür. Yapı tamamlandıktan sonra giriş katı yardımcı idari ofisler tarafından, üst katlar ise Fotoğraf Bölümü tarafından kullanılmıştır. 90'lı yılların ikinci yarısında Heykel Atölyeleri Binasının mekân

Resim: 13

Sedad Hakkı Eldem 'MSÜ Rektörlük İdare Merkezi İnşaatı', çatı yüksekliği değiştirilmeden önceki inşaa durumu. [MSGSU Fotoğraf Atölyesi Arşivi].

²⁰ Odukcı uzun bir süre yapının kimliğini, kökleri, Gündüz Gökçe tarafından getirilerek yapının yol ile arasındaki dar boşluğa ekilmiş orman sarmaşıkları (hedera) belirlemiştir. [Elvan Erkmen'den sözlü aktarım] Bu haliyle yeşilin sarmaladığı yapı daha ölçekli ve çevre ile daha bütünleşik bir görünüm sergilemekteydi. Yakın zamanlarda yapılan boya ve bakım çalışmalarında kimliğiyle bütünleşen sarmaşıklar sökülüldüğünde, üzerinde onun yerle olan sert ilişkisini görece saklayan zamanın taşıdığı izler de yok oldu.

²¹ Tanyeli, okulun yönetim binası olarak tasarlanan yapının esininin Eldem'in kendisi tarafından Topkapı Sarayı mutfak bloğu olduğunu ileri sürdüğünü aktarır. Aynı zamanda inşası 12 Eylül rejimi sırasında gerçekleşen yapının, örtü sisteminin mimari özellikleri konusunda çeşitli üst düzey yöneticilerin fikir yürütmeleri neticesinde değiştirilerek uygulandığını belirtir (Tanyeli, 2001:86).

Resim: 14
(a, b) Sedad Hakkı Eldem günümüzde karma işlevli olarak Eğitim ve Ofis kullanımında olan binanın genel görünüşü, 2009 [Nezih Aysel Arşivi].

yetersizliği gündeme gelmiş ve yeniden ele alınarak, tek katlı binanın yerine bugünkü asma katlı, galerili Atölye Binası yapılmıştır. Ancak ne yazık ki, bu kez Eldem'in binası ile uzlaşmak için bir fırsat olabilecek bu yenileme değerlendir(i)lememiş ve özellikle Öğrenci Kantini Binasının ölçek duyarlılığı ve bütünleşme anlayışıyla yaklaştığı yer bir diğerini dikkate almadan tasarlanan iki yapıya bırakılmıştır.

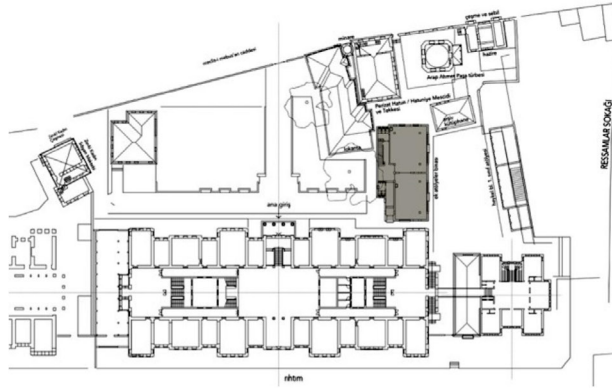
Öğrenci Kantini ve Atölye Binası (1965) ile, yalın bir dil üzerinden ana bina ile kurulan, dengeli ilişkiyi, tasarım bütünlüğü içinde yakalayan Akademinin, aynı yer'de daha sonra yapılan binalarda bu yaklaşımı düşünsel anlamda sürdürdüğü söylenemez. Her dönem ve her aktör kendi bakış ve anlayışıyla bu zengin yapılar grubuna katılma çabası içindedir. Yer, Akademinin yaşam ortamına, duruşuna ışık tuttuğu gibi yönetici ve mimarlara orada ne olması gerektiğini bıraktığı izler ile hatırlatır. Yer için önerilen ve inşa edilen binalarda ilk yapılaşmadan itibaren kantin ve atölye kullanımları Akademinin sosyal ortamına kolaylıkla katılabilirken, üst iradenin kararı ya da ısrar neticesinde yere inşa edilmeye çalışılan İdare Bloğu Binası burada kendisine yer edinememiş, proje ve inşa aşamasında arada kalan ve yüksek sesle dile getirilemeyen kullanım amacı zaman içinde ağırlıklı olarak eğitim yapısına evril-

miştir. Çifte Saraylar yerleşimini yeniden kurmayı hedefleyen ve yer'e bu yeni kurgu içinde yeni bir fonksiyon yükleyen düşüncenin gerçekleş(e)memesi, mayanın tutmaması belki bu nedenledir. Mevcut yapının isimlendirmesinde izlenen kararsızlık ya da tutarsızlık bu düşüncenin arada bir yerde, bulanık bir dönemin kararlarında saklı kaldığını gösterir. Detaylı bir okumada yerleşkenin uzun tarihi boyunca, tüm mekanların ilk kullanımların izinde, hafıza üzerine inşa edildiği, mekân kimliğinin sürdürüldüğü, Akademinin Cemile Sultan Sarayına yerleşiminden sonra, yenileme ve yerleşim içindeki gelişiminde de aynı yaklaşımla mekânın ve kullanıcının hafızasının izinde hareket ettiği izlenir. Belki bu nedenle, uzun bir geçmişi ve güçlü hafızaları olan yer ve kurum, sil baştan yeni bir kurgu içinde gerçekleşen yenilikleri kolaylıkla kendileri ile uyumlayamıyor, Akademinin kimliğine katılması, yeni anıların birikmesi için zaman gerekiyor (Resim 15).

Akademi tarihinin büyük bir zaman dilimine ait tüm izlerini barındıran yer, ancak yeninin ona küçük dokunuşlarla eklendiği, katıldığı taktirde, varlığını ve kimliğini koruyabiliyor. Silbaştan gerçekleştirilen bir kurgunun her şeyi değiştirdiği yer, zamanın mayaladığı kimliğini kaybediyor. Yazının konusu olan yer bugün de kasvetli bir dönemin ruhunu bu güne aktardığın-

Vedat Tek
Ek Atölyeler Binası
1927-1930

Akademnin Fındıklı Sarayına taşınma sürecinde planlanan ve inşa edilen Ek Atölyeler Binası.

Resim: 15

Çiftesaray girişindeki parselin zaman içindeki değişimi, binalar, mimarlar... 1930-1980 [Nezih Aysel, 2020]

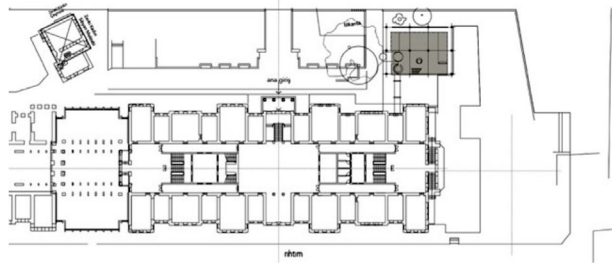
Aysel, Nezih R. (2018) MSGSÜ Fındıklı Yerleşkesi Binalarının Tarihî Analizi, M.S.G.S.Ü. Bilimsel Araştırma Projesi çalışmalarından faydalanılarak yeniden üretilmiştir.

Muammer Onat (?) veya
Utarit İzgi (?)
1965

Yol genişletmesi ile yapılan yıkımlar sonrasında yapılan Öğrenci Kantini ve Heykel Bölümü Binası. Mimar olarak iki isim hafızalarda yer almaktadır. Her iki mimar-hocanın da yapılarından bazı izler taşıyan binanın mimar'ını bulmak da yazının zamana bıraktığı konular arasındadır.

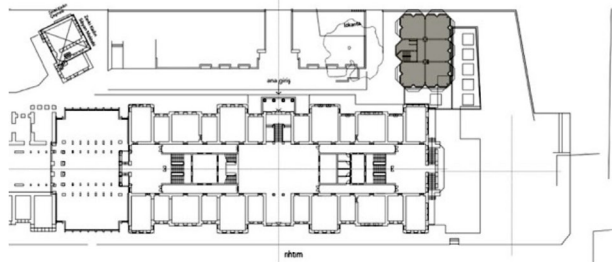

Muhlis Türkmen
İDGSA İdare Bloğu / Tasarı
1979

Sedad Hakkı Eldem
İDGSA Merkez Bloğu /
1979-1983

Cengiz Eren'in işbirliği ile tamamlanmıştır.

dan bir tamamlanmamışlık içeriyor ve varlığıyla Akademnin yaşamına pek katılamıyor. Söz konusu yer'in kaybı Akademnin bu alandaki belleğinin silinmesi, yitirilmesidir. Öğrenci kapısının kapanması, mevcut binanın çevre ve insanla kurduğu ilişkinin niteliği ve nihayetinde Akademi ana girişinin değişmesi ile birlikte yer giderek ıssızlaşır. Yüzyıldan fazla bir süre sarayın, meclisin ve üniversitenin karşılama, karşılaşma ve temsil mekânı olan

yer'in Akademi içindeki rolünün değişimi, kimliğini elbette ki değiştirecektir.

Yer'in tanıklığında ve usta mimar-hocaların izinde, Akademnin değişen ihtiyaçlarına bağlı olarak dönemlerini anlamaya, hatırlamaya çalışan neredeyse bir asırlık bir hikâyeyi bu kısa metne sığdırmaya çalışan yazıda elbette küçük hatalar, eksiklikler ve yerine oturmayan taşlar olması kaçınılmaz. Ancak yazı onları da tamamlanmak üzere zamana, onun bilgeliğine bırakıyor●

Teşekkür

Vedat Tek'in Ek Atölyeler Binası dosyasının günümüz Türkçesine aktarılmasındaki katkıları ve paylaşımları dolayısıyla Saliha Dıraman ile 'MSGSÜ Fındıklı Yerleşkesi Binalarının Tarihsel Analizi' başlıklı Bilimsel Araştırma Projesi çalışma ekibi üyelerine teşekkür ederim.

Kaynakça

- Arseven, Celal Esad (1975). *Güzel Sanatlar Akademisi, Sanat Ansiklopedisi içinde*, 28-29.
- Anonim (1927) *Sanayi-i Nefise Akademisi olarak kullanılacak olan Fındıklı Sarayı'ndaki atölyeler inşaatının ihalesi*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi: 13.10.1927 tarih ve 30-18-1-1 / 26-56- 15 (Arşiv Yer Bilgisi)
- Anonim (1940). *Güzel Sanatlar Akademisi* tanıtım kitapçığı.
- Anonim (1964) Olaylar. *Akademi: Mimarlık ve Sanat*, 2, 44.
- Anonim (1997) Bir Mimar, Bir Yaşam: S. Muhlis Türkmen. *Mimarlık ve Dekorasyon*, 53/54/55.
- Aysel, Nezh R. (2012). Konferans Salonu: Sanayi-i Nefise Mektebinden Üniversiteye Bir Mekanın Tasarım ve Değişimi. *Tasarım+Kuram*, 13, 11-33.
- Aysel, Nezh R. (2013a). Akademi'ye Dokunmak: Notlar, Düşünceler. *Mimarlık*, 371, 29-34.
- Aysel, Nezh R (2013b) Bir Mimarlık Öyküsü: Akademi Binasının Yenilenme Süreci, 1949-1953 / Geçmişe Yönelik Bir Okuma Denemesi: Notlar, Düşünceler, *Mimarist*, 47, 22-28.
- Aysel, Nezh R. (2014a). Hafıza, Tarih ve İnşa: Güzel Sanatlar Akademisi I. ve II. Kısım Yenilemesi. *Betonart*, 40, 20-25.
- Aysel, Nezh R. (2014b). Sanayi-i Nefise Mektebi Âlisi Ek Atölyeler Binası. *Docomomo Türkiye Poster Sunuşları 2014, Erzurum Atatürk Üniversitesi*.
- Aysel, Nezh R. (2014c). Beyefendi Çizgiler: Muhlis Türkmen'in Güzel Sanatlar Akademisi Binaları ile İlgili Düşünce ve Eskizleri. *Yapı*, 398, 24-26
- Aysel, Nezh R. (2018) MSGSÜ Fındıklı Yerleşkesi Binalarının Tarihsel Analizi, *M.S.G.S.Ü. B.A.P. Raporu*.
- Becker, Martina (2014). Making Art In The Early Turkish Republic: The Academy Of Fine Arts In Istanbul and The Art-Craft Department in Ankara. (Yayımlanmamış doktora tezi) ODTÜ FBE Mimarlık Tarihi Programı, Ankara.
- Ceylan Oğuz (1994) Çifte Saraylar. *İstanbul Ansiklopedisi* içinde, cilt 2, 512-513.
- Cezar, Mustafa (1973) Kuruluşundan Bugüne Akademi. *Devlet Güzel Sanatlar Akademisi [1883–1973] 90. Yıl*. DGSA Yayını, İstanbul, _
- Cezar, Mustafa (1983). Güzel Sanatlar Akademisi'nden 100. Yılda Mimar Sinan Üniversitesi'ne. *Güzel Sanatlar Eğitiminde 100 Yıl* (5,84), İstanbul:MSÜ Yayını.
- Cezar, Mustafa (1991). *XIX. YY Beyoğlu*. İstanbul: Ak Yayınları
- Eldem, Sedat H. ve Handan, Mehmet Ali (1954). Güzel Sanatlar Akademisi. *Arkitekt 1-2: 5-17*.
- Eldem, Sedat H. (1983). *50 Yıllık Meslek Jübilesi*. İstanbul: MSÜ Yayını.
- Fırat, Kamil (2008). Geçmiş Zaman Fotoğrafları: MSGSÜ'nün 125. Yılına Armağan, İstanbul: MSGSÜ Yayınları.
- Kafesçioğlu, Figen (2014). Muhlis Türkmen Anısına. *Mimarlık*, 380.
- Özön, Mustafa Nihat (1965). *Büyük Osmanlıca-Türkçe Sözlük*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri, Genişletilmiş 4. Basım.
- Tanman, Baha (1993). İstanbul'un Ortadan Kalkan Tarihi Eserlerinden Fındıklı'da Hatuniye Külliyesi. *Prof. Dr. Yılmaz Önge Armağanı* içinde. Konya: Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayını, 139-161.
- Tanyeli, Uğur (2001). *Sedad Hakkı Eldem*. İstanbul: Boyut Kitapları
- Tuğlacı, Pars (1981). *Osmanlı Mimarlığında Batılılaşma Dönemi ve Balyan Ailesi*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Yayınları.
- Türkmen, Muhlis (1964). Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü Ek Atölyeler Projesi. *Arkitekt*, (3) 316, 111.
- Türkmen, Muhlis (1993). Anılarda Akademi ve Mimari Üzerine Not ve Çizgiler. *Sanat Çevresi*, 175, 16-20.
- Türkmen, Muhlis (1997). DGSA Büro Hizmetleri Binası Projesi. Enis Kortan (ed.), *1950'ler Kuşağı Mimarlık Antolojisi* içinde (182-185), İstanbul: YEM Yayınları.
- Türkmen, Muhlis (1999) Tasarım ve Kenarda Kalan Düşünceler. *Tasarım+Kuram*, 1, 1-8.
- Ünsal, Behçet (1969). İstanbul'un İmarı ve Eski Eser Kaybı. *Türk Sanatı Tarihi: Araştırma ve İncelemeleri II* içinde (6-62), İstanbul: İDGSA Türk Sanatı Tarihi Enstitüsü Yayınları:2.